JYX JYVÄSKYLÄN YLIOPISTO UNIVERSITY OF JYVÄSKYLÄ

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Rautiainen, Matti

Title: Grönroos, Johan Abraham Walfrid (1861-1916)

Year: 2019

Version: Accepted version (Final draft)

Copyright: © 2019 Suomalaisen Kirjallisuuden Seura

Rights: In Copyright

Rights url: http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en

Please cite the original version:

Rautiainen, M. (2019). Grönroos, Johan Abraham Walfrid (1861-1916). In Kansallisbiografia-verkkojulkaisu. Suomalaisen Kirjallisuuden Seura. Studia Biographica, 4. http://urn.fi/urn:nbn:fi:sks-kbg-010125

Grönroos, Johan Abraham Walfrid
(1861 - 1916)

tivolin perustaja, elokuva-alan pioneeri

Muun muassa teollistumisen ja kaupungistumisen myötä 1800-luvun lopulla ihmisillä oli aikaisempaa enemmän aikaa ja rahaa vapaa-ajan viettoon. Tämän myötä erilaisia huvittelupaikkoja syntyi erityisesti kaupunkeihin. Niin tivolit kuin elokuvateatterit vakiinnuttivat paikkansa huvittelumuotoina 1800-luvun lopulla ja 1900-luvun alussa. J. A. W. Grönroos oli molemmilla aloilla keskeinen toiminnan aloittaja ja vakiinnuttaja Suomessa. Hänen työnsä loi perustan paitsi suomalaisen tivolikulttuurin synnylle myös yhdelle Suomen tunnetuimmista perheyrityksistä. Sariolan (nimi muutettiin 1918) suku on toiminut Suomen tivolielämässä jo yli 130 vuotta.

Suomalainen tivolikulttuuri sai 2017 merkittävän tunnustuksen, kun se hyväksyttiin osaksi Unescon aineetonta kulttuuriperintöä. Kulttuurin juuret ulottuvat 1800-luvun lopulle, jolloin erityisesti markkinoille ilmaantui tivolitelttoja, joissa oli paitsi erilaisia laitteita, myös sirkusesityksiä. Ensimmäinen suomalainen tivoliyrittäjä oli Johan Abraham Walfrid Grönroos, joka avasi telttansa ensimmäistä kertaa Sariolan suvulla olevan perimätiedon mukaisesti Keravalla 15.6.1888. Nykyisin tuona päivänä – 15.6. – Suomessa vietetään kansallista tivolipäivää.

J. A. W. Grönroos oli 27-vuotias avatessaan tivolitelttansa. Tätä ennen hän oli ollut muun muassa merimiehenä ja maailmaa kiertäessään oli paitsi tutustunut uusiin asioihin myös kartuttanut kielitaitoa (saksa ja ruotsi). Hän oli harjoittanut pienmuotoista yritystoimintaa jo ennen tivolitoiminnan aloittamista. Hänellä oli ollut ainakin markkinakoju, jossa myytiin muun muassa kirjoja ja lehtiä. Kokemuksista oli hyötyä, kun Grönroos ryhtyi yrittäjäksi Suomessa aloilla, jossa toimintaa ei vielä ollut tai se oli hyvin vähäistä. Sirkus- ja tivolihuveja oli toki Suomessa ollut tarjolla jo ennen tätä muualta tulleiden sirkus- ja tivoliryhmien vierailuina. Suomessa alkoi jo 1700-luvulla esiintyä muun muassa nuorallatanssijoita ja silmänkääntäjiä. 1800-luvulla tarjonta kasvoi ja vuosisadan lopulla kiertävistä tivoleista tuli osa suomalaista markkinaelämää.

Kerava tunnetaan tivolikaupunkina, sillä Sarioloiden tivolisuku, jonka kantaisä J. A. W. Grönroos on, asettui asumaan Keravalle 1920-luvun alussa ja asuu siellä yhä. Suvun nimi vaihtui Grönroosista Sariolaksi 1918. On kuitenkin sattumaa, että tivolitoiminnan aloitus osui juuri Keravalle, sillä tarkkaa tietoa siitä, miksi Helsingissä asunut J. A. W. Grönroos päätti aloittaa Keravalla, ei ole. Kiertävän tivoliteltan laitteisiin kuuluivat alkuvuosina ainakin ampumarata, onnenpyörä, nuolen- ja renkaanheittokojut sekä jonkinlainen nuijalyöntipeli. Lisäksi tivolissa oli erilaisia voima- ja voimistelunäytöksiä.

Grönroosia kiehtoi sirkus, ja hänen kiertävässä tivolissa oli vuosikymmenten aikana esiintymässä niin painijoita, akrobaatteja kuin voimistelijoita. Grönroos pystytti Helsingin Siltasaareen myös ensimmäisen suomalaisin voimin toimineen sirkuksen 1898, mutta sen historiaan mahtui vain muutama esitys. Sirkuksen ylläpitokustannukset olivat niin korkeat, että Grönroosille kävi nopeasti selväksi, että sirkuksen toimintaa ei kannattanut jatkaa.

Kiertävän tivolin ohessa Grönroos innostui 1890-luvulla elävistä kuvista. Lumièren veljesten kehittämät ensimmäiset elokuvat 1890-luvun puolivälissä herättivät suurta kiinnostusta maailmalla, ja Helsinkiin ensimmäiset elokuvateatterit perustettiin vuosikymmenen lopussa. Yksi niistä oli Grönroosin

Kinematografi Teatteri, jota hän itse mainosti vanhimpana suomalaisena elokuvateatterina. Grönroos oli myös ensimmäinen suomalainen elokuvakoneen, jonka hän hankki Yhdysvalloista, omistaja. Grönroosin asemaa suomalaisen elokuva-alan keskeisenä pioneerina vahvistaa myös se, että hän järjesti ensimmäisen pitkän elokuvan näytöksen Helsingin Palokunnantalolla toukokuussa 1900. Kansainvälisesti oli tyypillistä, että tivolialan toimijat olivat pioneereja myös elokuvien esittäjinä.

Grönroosin liiketoimet kohtasivat 1900-luvun alussa vastoinkäymisiä, sillä hän vastusti laittomana pitämäänsä asevelvollisuuslakia. Vastustus johti pidätykseen ja vankeustuomioon. Yritystoimintaa hoiti tuona aikana hänen poikansa J. A. F. Grönroos. Isänsä tavoin hän käytti etunimistään vain ensimmäisiä kirjaimia. Tämän myötä häntä ryhdyttiin kutsumaan puhekielessä Jaffuksi. J. A. W. Grönroosin vankeustuomion päätyttyä hän otti liiketoiminnan takaisin johdettavakseen. Jaffu Grönroos (vuodesta 1918 Sariola) jatkoi isänsä jalanjäljissä itsenäisenä tivoliyrittäjänä sekä elokuvateattereiden omistajana. Hänen perustamastaan Suomen Tivolista tuli Suomen suurin kiertävä tivoli 1920-luvulla.

Tivoliala oli pitkään ala, jota kritisoitiin ankarasti. Useat eri kansalaisliikkeet sekä puolueet pitivät tivoleita paheen pesinä, joissa käyminen oli ihmiselle pahasta. Rahojen tuhlaamista tivolilaitteisiin pidettiin paitsi hyödyttömänä, myös ihmisen moraalista selkärankaa turmelevana. Pelko oli erityisen ankara sivistyneistön piirissä. Sen silmissä tivoli edusti kaikkea sitä, mitä he kasvatuksella ja koulutuksella pyrkivät kitkemään pois. Vastustuksesta huolimatta tivolitoiminnasta, yhdessä elokuvateattereiden kanssa, muodostui perusta J. A. W. Grönroosin liiketoiminnalle. Niiden rinnalla hän teki kokeiluja myös muille aloille. Niistä suurisuuntaisin oli yritys saada aikaan ensimmäinen suomalainen sirkus. Grönroos ylläpiti myös kelkkamäkiä.

J. A. W. Grönroosilla oli yksi poika, J. A. F. Sariola. Hänen yksinhuoltajaksi Grönroos joutui lapsen ollessa vain muutaman vuoden ikäinen. Perheeseen kuului 1900-luvun molemmin puolin myös Felix-niminen mastiffi-koira. Silinterihattu, kävelykeppi ja pitkä takki loivat J. A. W. Grönroosin ulkomuodon, joka korosti persoonallisen ja karismaattisen tivolinjohtajan olemusta.

Johan Abraham Walfrid Grönroos S 15.6.1861 Helsinki, K 24.8.1916 Helsinki. V kauppa-apulainen Abraham Grönroos ja Maria Helena Adolfintytär. P 1886 - Henrika Evantytär Haapanen S 1864, K 1892. Lapsi: Johan Adolf Fredrik (Sariola) S 1886, K 1967, tivoliyrittäjä.

URA. Merimies; tupakkatyöläinen; markkinakauppias; kiertävä tivolinpitäjä 1888 - ; sirkusjohtaja Helsingissä 1898; elokuvateatterin pitäjä 1900 - .

Tuomittu Turun hovioikeudessa vankeusrangaistukseen yleisen järjestyksen rikkomisesta 1905; vankilassa 1905 - 1907.

LÄHTEET JA KIRJALLISUUS. Outi Stridin haastattelu 17.3.2019.

L. Mattila-Lahtinen, Tivoliyhteisö Sariola : erään ammattiryhmän rakenne ja toiminta vuosina 1888 - 1978. 1983; P. Pajula, M. Rautiainen, M. Hiljanen, Huvin huipulla 130 vuotta : Tivoli Sariola 1888 - 2018. 2018; Yhtä sirkusta : muistoja sirkuksesta!. 2002.

JOHAN ABRAHAM WALFRID GRÖNROOSIN MUKAAN NIMETTY. Postimerkki 1996; Kansallinen tivolipäivä (15.6.) 2017.